

2018-19 tél

A hónap érdekességei

Nemzeti Botanikus Kert Vácrátót

Közönséges borostyán (Hedera helix)

**Térképes útmutatónk abban segít,
hogy az aktuálisan virágzó fajok,
vagy más időszakú látnivalók közül
néhányat könnyedén megtaláljon
Kertünkben.**

MTA
ÖKOLÓGIAI
KUTATÓKÖZPONT

**Magyar Tudományos Akadémia
Ökológiai Kutatóközpont**

Ökológiai és Botanikai Intézet

2163 Vácrátót, Alkotmány út 2-4.

Telefon.: 28-360-122

E-mail: botanikuskert@okologia.mta.hu

www.botanikuskert.hu

www.okologia.mta.hu

Üdvözljük hazánk leggazdagabb, mintegy 12 000 növényfajt és fajtát számláló élőnövény-gyűjteményében, a Magyar Tudományos Akadémia Nemzeti Botanikus Kertjében, Vácrátóton. Törzsvendégeink jól tudják, hogy tűzzön kegyetlenül a nap, fújjon a jeges szél, a 27 hektáron elhelyezkedő, elbűvölő hangulatú tájképi kertbe ágyazódó tudományos gyűjtemény évszokról évszakra mindig kínál valami érdekességet a növényvilág végtelen sokféleségéből. Havonta megjelenő térképes ajánlatunkkal néhány időszerű látnivalóra szeretnénk felhívni növény szerető látogatóink figyelmét.

Szent András hava, Karácsony hava, Boldogasszony hava, Bőjtelő-hó

Télen csendes, eseménytelen a kert, de korántsem unalmas, s ha valaki olyan szerencsés, hogy hangulatos hóesésben vagy egy száraz hideg napon érkezik a kertbe, mikor a levegőből kicsapódó pára zúzmaratúkkal cifrázza a csupasz ágakat, felejthetetlen látványban lesz része. A hőmérséklet télen, mint általában egész évben, néhány fokkal alacsonyabb a környék, főleg a főváros átlaghőmérsékleténél, s néhány száraz évtől eltekintve, kertünkben hetekig hó borít mindent.

1. Sétánkat kezdetjük a **Berkenyeházban**, idei évtől ugyanis télen is nyitva tart a kiállítás. Látogató központunkban megismerkedhetnek a botanikus kertek szerepével, betekinhetnek a magbank rejtelseibe. A kiállítás rávilágít a biológiai sokféleség szerepére életünkben és megőrzésének jelentőségére. Felnőttek és gyereket egyaránt találnak itt érdekességeket.

2. A lombhullás után a téli, hóborította kertben nagyobb figyelmet kapnak az örökzöldek. Hazánk éghajlata nem kedvez ugyan a lombszelelű örökzöldeknek, néhány nálunk is nevelhető. Legnépszerűbb közülük a balkáni **babérmeggy** (*Prunus laurocerasus*) mely a Rózsakert közepén és többféle a kertben, fénylő zöld levélszínével tűnik fel. Örökzöld, bőrnemű levelei és fűrtben nyíló, illatos virága miatt népszerű díszcserje. Csonthéjas termése gömbölyded, sötétvörös vagy fekete. A Balkán-félsziget keleti részétől a Kaukázusig, világos tölgyerdők aljnövényzetében, sziklás lejtőkön, cserjésekben őshonos, de Nyugat-Európában is többféle meghonosodott. Meleg- és nedvesséigényes növény.

Jóllehet neve a nem rokon fűszer babérhoz való hasonlóságát tükrözi, de a babérmeggy **MÉRGEZŐ!** Levele és magja változó mennyiségben *amigdalín* (cianoglikozid) nevű vegyületet tartalmaz, mely kis mennyiségben hányást, szédülést, légszomjat, látászavarokat okoz, súlyos esetekben rángógörcs, eszméletvesztés és légzésbénulás léphet fel.

3. A térkép mögött a **Bisset-botnád** (*Phyllostachys bissetii*) dús örökzöld lombja zöldell egész télen. A közhiedelemmel ellentétben a pázsitfűfélékhez tartozó bambuszokhoz nem csak trópusi növények tartoznak, jónéhány fajuk fagyatűró. Ezek közé tartozik a Bisset-botnád is. Jól elviseli a 30-35 °C -os hideget is, s nagy havazásban a hó, jég súlyától elfekszik ugyan, de ívelt, erős, rugalmas szárának köszönhetően, törés nélkül ismét kiegyenesedik. Föld alatti gyöktörzsével terjed, ehető rügyei június első felében jelennek meg a talaj felszínén. A 7 méteres magasságot is elérő szára a későbbiekben már nem vastagszik, csak szilárdsága nő. Délnyugat-Kínában honos növény, díznövénynek ültetik és hazájában szárszámnyelet készítenek az idős példányok 4 cm-es átmérőt is elérő szárából. Nevét David Bisset után kapta, aki 1924-57 között az USA Növénykísérleti Állomásának főfelügyelője volt a Georgia beli Savannah-ban.

4. A **tiszafa** (*Taxus baccata*) hosszú életű, nagyon lassú növekedésű fa. Toboza nincs, hanem hegyes csúcsú, feketés barna magját egy kehely alakú, felül nyitott élénkvörös, húsos magköpeny védi. Kelet-Európa kivételével egész Európában, s a Kaukázusban is előfordul, de nem gyakori, hegyvidéki, alhavasi faj. Nálunk a Bükkben és a Bakonyban sziklai bükkösök, karszterdők ritka jégkori maradványfája. Gyakran ültetik parkokba, kastélykertekbe. Magja és lombja erősen mérgező. Érdekes viszont, hogy élénkpiros magköpenye a madarak kedvelt csemegéje.

5. A **közönséges borostyán** (*Hedera helix*) külön növény, ősszel kezd virágozni s csak tavaszra érnek be a fekete bogyótermések. Bőrnemű, fényes, örökzöld levelei 3-5 karéjúak, de az idősebb példányok már virágzó hajtásain épek, tojásdad alakúak. Léggyökerekkel kapaszkodó, fás szárú kúszónövény, mely ugyan nem élősködő (tehát nem szívogat vizet vagy tápanyagot a gazdanövénytől), csak támasztékot keres, de lombjával beárnyékolja a támasztékul szolgáló fát. Fontos gyógynövény, drogja görcsoldó,

nyákkoldó és nyugtató hatású, számarköhögés, hörghurut kezelésére, idegfájdalmak és fogfájás csillapítására alkalmazzák.

6. A "Kastély" (1940-es években épült udvarház) előtt karcsú koronájával, vörösbarna, csíkokban hámló kérgével tűnik fel a **virginiai boróka** (*Juniperus virginiana*). Észak-Amerika keleti partvidékén honos fenyőféle. Fiatalkori szúrós túlevelei és időskori apró pikkelylevelei egyidőben láthatók az ágakon. Hamvas liláskék tobozbogyóinak illóolaja rovarűző, friss leveleit pattanások kezelésére használják. Illatos bíborlila fája nagyon jól faragható, kiváló minőségű ceruzát készítenek belőle.

7. A Vigyázó-emlékkő mögött fiatal **Atlasz-cédrus** kékellő lombú fajtája (*Cedrus atlantica 'Glaucá'*) hívja fel magára a figyelmet. Az észak-afrikai Atlasz hegységben őshonos növény. Ezüstösen hamvas, szürkés-kék túlevelei a hosszú hajtásokon egyesével, a rövidhajtásokon örvszerű csomókban állnak. Hosszú életű, 1000 évet is megélő fa, de nálunk a nagy fagyokat gyakran megsínyli, s ez visszaveti a fejlődésben.

8. A halkan, óvatosan sétáló látogatók sok érdekes megfigyelést tehetnek ilyenkor a **madáretető** környékén. A hat nagy etetőben, időjárástól függően, 60-100 kg napraforgómagot kínálunk tollas barátainknak. Nagy a madárforgalom, meggyvágók, pintyek, zöldikék, tengelicek, hangos verébcsapatok bukkannak fel az állandóan jövő-menő cinkék között, míg a fakopáncsok, csúszkák inkább a felfüggesztett marhafaggyút kedvelik. Néha egy-egy énekesmadarakra vadászó karvaly, vagy sajnos házimacska okoz riadalmat az etetőnél.

9. Nagy hidegben különösen jól esik ellátogatni a melegévi növényekhez, az üvegházak a szokásos időben tartanak nyitva. A Pálmaházban a trópusi növények (pálmák, kontyvirágfélék, gyömbérfélék, banán, papaja, stb.) igényeihez alkalmazkodva 22-26 °C van. Az Orchideaházban fán élő orchideák, broméliák, begóniák vannak és szubtrópusokon honos golgotavirágok futnak az állványokra. Itt „csak” 18-22 °C szükséges a téli időszakban. A növények is megfázhatnak! Kérjük, az ajtókat csukják be maguk után!